तद्व्युत्पत्तिः । अथवा महतः प्रजापतेः औषधरूपत्वान्महतो व्रतमिति व्युत्पत्तिः ॥

तस्मिन् महाव्रताख्येऽग्नि प्रधानभूतस्तोमं विधत्ते । "पञ्चविꣳश स्तोमो भवति [१] । चतुर्विꣳशत्यर्द्धमासः संवत्सरः । यद्वा एतस्मिन्त्संवत्सरेऽधिप्राजायत । तदन्नं पञ्चविꣳशमभवत्" इति । एकस्मिन् सूक्ते विद्यमानानां तिसृणामृचामावृत्तिविशेषेण सम्पाद्यः पञ्चविंशतिसङ्ख्यायुक्तः स्तोमः कर्त्तव्यः । तत्र चतुर्विंशतिसङ्ख्या अर्द्धमासद्वारेण संवत्सरसम्पत्तिः । यच्चैतस्मिन् संवत्सरे अधिकमन्नमुत्पन्नं तत्पञ्चविंशतिसङ्ख्यापूरकमभवत् ॥

एवं प्रशस्तेन पञ्चविंशतिस्तोमेन युक्तस्याङ्गः स्थानविशेषं विधत्ते ।"मध्यतः क्रियते । मध्यतो ह्यन्नमशितं धिनोति । अथो मध्यत एव प्रजानामूर्ध्वीयते" इति । संवत्सरस्य समाप्तिहेतोरतिरात्ररूपात् अन्तिमादङ्गः पूर्व्वभावित्वेन संवत्सरमध्ये तदनुष्ठानम् । लोकेऽपि यदन्नमशितं सत् नात्यधिकं नात्यल्पं भवति । तदेव मध्यमप्रमाणयुक्तं भोक्तारं प्रीणयति । अपिच भुक्तो रसः शरीरमध्य एव स्थाप्यते । तस्मात् संवत्सरमध्येऽनुष्ठानं प्रशस्तम् ॥

तस्मिन्नपि मध्ये पुनर्विशेषेण स्थापनं विधत्ते ।"अथ यद्वा इदमन्ततः क्रियते । तस्मादुदन्ते प्रजाः समेधन्ते । अन्ततः क्रियते प्रजननायैव" इति । अन्तिमादतिरात्रात् पूर्व्वेष्वहःसु योऽन्तः संवत्सरस्योपान्तरूपो देशः तत्रैतदहः कर्त्तव्यम् ।